

22. Яценко Т.С. Взаємозв'язки свідомого і несвідомого та їх вплив на адаптованість суб'єкта [Текст] / Т.С. Яценко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: педагогіка і психологія.- Зб.статей. – Ялта: РВВ КГУ, 2009. –Вип.21. Ч.1.- С.28-44
23. Яценко Т.С. Основи глибинної психокорекції феноменологія, теорія і практика. [Текст] / Т.С. Яценко - Київ.: «Вища школа», 2006.- С. 200-228.
24. Яценко Т.С., Іваненко Б.Б., Аврамченко С.М. «Концептуальні засади і методика глибинної психокорекції» [Текст] / Т.С. Яценко - Київ «Вища школа», 2008.- 334с.
25. Яценко Т.С. Теорія та практика групової психокорекції [Текст] / Т.С. Яценко – Київ «Вища школа», 2004.- 500с.

© 2014

А. Е. Мелоян (м. Слов'янськ)

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ОБ'ЄКТНИХ ВІДНОШЕНЬ В ГЛИБИННІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Постановка проблеми. Проблема об'єктних відносин є актуальною для вчених, незалежно від напрямку їх досліджень. Особливо гостро стоїть ця проблема в глибинно-психологічних підходах у зв'язку з тим, що предметом дослідження даного напрямку є цілісна психіка в її свідомих і несвідомих проявах.

Об'єктні відношення – це неусвідомлюваний, проте досить усталений аспект психіки суб'єкта, генезис якого сягає в дитинство до первинних лібідних об'єктів і задає емотивність єднання з оточуючим світом, людьми, предметами, які певною частиною символізують їх характеристики завдяки проєкції об'єктних відношень [3]. Важливо наголосити на емоційному навантаженні символів як лібідними, так і агресивними почуттями. Тому пізнавати їх з метою глибинної психологічної корекції вкрай важливо. *Пізнання об'єктних відношень є необхідною передумовою об'єктивності наукового знання як такого.* Зрозуміло, що за такого підходу джерело сексуального потягу як органічного субстрату відходить на задній план; навпаки, посилюється значення праобразу людей, до яких виникли перші лібідні потяги. Такий підхід є швидше психологічним, а не біологічним, адже поняття "потяг" замінюється поняттям "відношення".

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.

Теоретичний аналіз літератури показав, що проблемою об'єктних відносин займалися такі психоаналітики, як З. Фрейд, А. Фрейд, М. Кляйн, Д. Боулбі, О. Кернберг, Х. Кохут, М. Маллер, Т. С. Яценко та ін. Говорячи про "об'єктне відношення", а не про відношення до об'єкта (чи суб'єкта), ми намагаємося підкреслити момент взаємодії, а не ставлення як таке. Іншими словами, у процесі психокорекції об'єкт (предмет) починає існувати лише після того, як суб'єкт (протагоніст) вступає з ним у взаємодію, під впливом чого формується "об'єктне відношення", яке ми досліджуємо і яке вказує також на активність самого об'єкта відносно даного суб'єкта, і на можливість детермінації поведінки останнього. Важливо відмітити суперечливість самого поняття "об'єкт". З одного боку, він варіативний, взаємозамінний (наприклад, на оральній стадії розвитку лібідо значущість будь-якого об'єкта визначається лише тим, чи можна його з'їсти); а з іншого боку, спостерігається його сталість в детермінації психіки, що пов'язано, на наш погляд, з Едиповою ситуацією. "Місце первинного лібідного об'єкта залишається святим і недоторканим". З. Фрейд одночасно стверджував, "що об'єкт є наймінливішим моментом потягу". Разом з тим він писав: "...знайти об'єкт, по суті справи – віднайти його заново" [4]. Мінливість об'єктів природно забезпечується механізмами компенсації, заміщення, перенесення, проєкції, сублімації, а зв'язок з первинним об'єктом лібідо (тобто сталість об'єкта, об'єктних відношень) відбувається завдяки дії механізмів ідентифікації, витіснення, проєкції і, загалом, Едиповій залежності суб'єкта. Сублімацією можна назвати "таку зміну мети і об'єкту, при яких до уваги береться соціальна оцінка".

Вчення про об'єктні відношення дозволяє зрозуміти особливості формування "Я" як особистості в цілому, ролі в цьому процесі об'єктності внутрішніх утворень, породжених емоційним аспектом соціальної перцепції суб'єкта, якому незмінно притаманна боротьба лібідо і мортідо.

Мета статті: аналіз проблеми об'єктних відносин у контексті глибинної психології та можливості їх пізнання методом активного соціально-психологічного навчання.

Виклад основного матеріалу. Нашою основною метою і завданням є дослідження особливостей (закономірностей) об'єктних відносин, які здійснюються на матеріалі уяви (фантазії), так як саме фантазія в більшій мірі здатна відтворити психічну реальність суб'єкта, формування якої почалося в ранньому дитинстві під впливом об'єктних відносин.

Методика роботи з об'єктними відносинами здійснювалась в 2000 році в контексті методу активного соціально-психологічного навчання (АСПН), створеної академіком НАПН України Т. С. Яценко [6; 7]. Існує досить широкий спектр методів психоаналітичної практики, але найбільш ефективним, з нашої точки зору, є психоаналітична робота з предметною моделлю (метод розроблений академіком НАПН України Т. С. Яценко) в якості якої ми обрали скульптуру "Курка з яйцем" (фото 1). Дана скульптура навантажена архетипною символікою: яйце, в якому знаходиться курка, біля якої знаходяться ще два яйця, різні за розміром. Ми прогнозували, що дана композиція каталізує глибинний зміст психіки, який формувався у суб'єкта з дитинства під впливом матері (архетип: "курка з яйцем"). Велике яйце схоже на будинок, водночас може каталізувати відчуття просторового обмеження (утроби) і т.п.

Дана композиція навантажена архетипною символікою, яка енергетично не є нейтральною для особи, тобто спроможна актуалізувати його об'єктні відношення. Нам важливо врахувати наявність у суб'єкта позитивних та негативних об'єктних відношень, за якими стоять процеси ідентифікації та дисоціації. За цими тенденціями криються позитивні та негативні об'єктні відношення. Враховуючи, що пряме вираження несвідомого змісту психіки суб'єкта відсутнє (і неможливе), ми намагаємося врахувати в процесі психоаналізу матеріалу, повторюваність поведінкових реакцій як єдине джерело знань про несвідому сферу.

Робота з протагоністом М. з використанням предметної моделі

Фото 1. Предметна модель «Курка в яйці»

П.: Використайте предмет для розповіді про себе.

М.: Головне, що мешканці цього яйця мають дах над головою. У сім'ї все є, але вона не захищена.

П.: Незахищена тому, що є отвір?

М.: Ні, захищена, з усіх боків огорожена, є дах над головою, але є і свобода дії: усі можуть пересуватися, вийти, якщо потрібно.

П.: Чого не вистачає у цій композиції?

М.: Я люблю простір.

П.: У чому допомагає вам ця композиція?

М.: Вона асоціюється з домом. Мама – квочка, є дітки.

П. (До групи): дім, сім'я відноситься у М. до умовних цінностей. Яйце виявилось символом дому лише за одним критерієм – є дах над головою – у цьому проявляється об'єктне відношення. Є дітки і є мама. Дивлячись на цю модель, ви проговорюєте власні умовні цінності: для вас дуже важливо мати сім'ю, батьків, дітей.

М.: Так. Ще тут не вистачає півня.

П.: Тобто за вашими цінностями сім'я повинна бути повною, з чоловіком.

М.: Так. Але об'єкт трохи завузький в даній композиції, а я люблю простір, рух, і це є в приватних будинках. А ще у мене є почуття страху, коли з усіх боків усе закрито. Я не люблю палаток, я в них

задихаюсь. І ще не люблю коротких коридорів у квартирах, де мені потрібно регулювати дихання. Коридор має бути довгим.

П.: Це може бути страх утроби.

М.: Пам'ятаю, ми з мамою вийшли з музичної школи, я отримала «відмінно» на екзамені, була переповнена емоціями. Ми зайшли у автобус і мене почали стискувати люди. Я почала задихатися і мама підняла мене вгору.

П.: Було достатньо одного разу, щоб цей страх зафіксувався, закріпився.

М.: Так. Я боялася, що мене можуть розчавити.

П.: Цікаво, що це відбулося на фоні великої перспективи, успіху, радості, ейфорії. Плюс і мінус, і тоді мінус особливо загострюється, бо він є на перетині протилежностей. Так як холодна вода особливо є холодною після гарячої.

М.: Так. Я пам'ятаю, як на екзамені мене дуже хвалили. У автобусі я сказала собі: вони не знають, як гарно я грала на екзамені, що мене ще далять, знищують. Люди мені видалися вкрай агресивними.

П.: Знищують – значить проявляють агресію. Автобус, давка – це агресивне середовище для вас, і особливо агресія посилилася на фоні успіху. У вас дихання повинно бути вільним, тому що груди переповнені радістю, а вас стискають.

М.: Так. У яйці теж відсутність простору створює дискомфорт для мене.

П.: І відсутність півня.

М.: Так. В курнику повинен бути півень, представник чоловічої статі.

П.: А як ви ставитися до яєць, з яких одне – маленьке, а друге – велике? Що б ви хотіли змінити, чого вам не вистачає?

М.: Яйця сприймаються по старшинству – старша і менша дитина, це мене бентежить. Можна було б ще одне яйце сюди помістити.

П.: До якого яйця ви б віднесли себе?

М.: Я асоціюю зараз себе з куркою, з яйцем – ні.

П.: Яким би ви були яйцем у батьківському домі?

М.: Тоді потрібне ще одне яйце. Я – середня у сім'ї.

П.: Ви швидше вважаєте, що немає вашого яйця?

М.: Якщо це батьківська сім'я – так.

П.: Хоча за логікою є більше і середнє яйце, а може не бути меншого. Але ви вважаєте, що немає саме вашого яйця.

М.: Брат асоціюється з меншим яйцем. Сестра – з більшим. Я – середня, між ними, і таке відчуття, неначе мене у даний момент тут немає.

П.: Можливо, те, що ви відіхали з дому, для вас було певною травмою. І тепер, якщо є ситуація, у яку ви можете привнести, що ви – відсутня, ваша психіка актуалізує цей травматичний момент. Бо невідомо, які яйця є ще. І якщо немає логіки у цій моделі, то логіку ми віднаходимо у психіці протагоніста, яка засвідчує таким висловом, що ви пережили травму уходу із сім'ї.

М.: Так. Коли я вийшла заміж, то брат із сестрою ще довго жили разом. Я вже більше уваги приділяла чоловікові, доньці. Я вважаю, що мене нема, тому що брат і сестра один одного підтримували, жили разом. Я також хотіла підтримувати, але в мене не вистачало сили. Я сприймаю їх як велике і мале яйця разом. Вони пізніше відійшли з дому, і коли не було батьків, вони були разом.

П.: Вам, мабуть, цього не вистачало?

М.: Так, не вистачало емоційного зв'язку. Вони один одного відчують, люблять.

П.: Цікаво, що за допомогою такої композиції актуалізувалося те, що ви пережили певну травму, пішовши з дому, і що брат і сестра – разом, а вас там уже не було. Ваша психіка констатує, що у них є емоційний взаємозв'язок. Якби всередині був півень, а не курка, що б змінилося? Чи вам важко уявити, що курки не було б?

М.: Тоді було б так, як ви сказали: є середнє яйце, а маленьке повинно лише з'явитися. Тато вмів все чітко зорганізувати, любить порядок, щоб усе було на своїх місцях. Але тоді його не було поряд, і середнє яйце випало з гнізда першим.

П.: Цікаво, як несвідома сфера розкриває усі нюанси маскуванню глибинного змісту. Уточнюю: якби був півень, а не курка у цій хатині-яйці, то середнє яйце там би явно було. Тобто була б недопустимою ситуація, коли немає середнього яйця, а є чоловік – батько?

М.: Так. Тато вважав, що за традицією старша сестра повинна була вийти заміж першою, піти з дому.

П.: Батько ж не міг сказати, що ви у нього найулюбленіша донька, а він очевидно любив вас більше інших дітей. Йому лише можна було говорити, що це порушення порядку, бо першою повинна була вийти старша сестра.

М.: Я лише на рік молодша від сестри – різниця невелика. Але для нього було травмою, що я порушила загальноприйнятий порядок, у мене є почуття провини перед ним.

П.: Цікаво, як ви пояснюєте: тато любить порядок, тоді є старше і середнє яйце, а «менше будемо очікувати». На один і той самий об'єкт інтерпретація одразу змінилася через наше припущення: курку-матір замінили на півня-батька. Якби була можливість бути цим яйцем, то що б змінилося? Ви жодного разу не сказали, що ви хочете бути цим яйцем-домом. Якби ви організовували весь дім, то як би було? Думаю, у своїй сім'ї ви певною мірою усе зорганізуєте.

М.: Так. Поряд з куркою був би півень – попереду і об'ємний. Можна було б ще кілька яєць додати.

П.: Це ваше бажання? У вас двоє дітей, і ви бажаєте, щоб було ще більше?

М.: Так, я люблю дітей. І головне, я кажу, що зможу спостерігати за динамікою розвитку дитини з самого народження, зможу глибше пізнати психологію. Хоча мій чоловік категорично проти, щоб дитина була «піддослідним кроликом». Я б хотіла, щоб це яйце було ще більшим, дім брата і сестри поряд. Багатокімнатне яйце-дім.

П.: Цікаво, що вам запропоновано бути цим яйцем, тобто ви вже десь присутні. Ви самі внесли зміни, що якщо це моя сім'я, то є чоловік. Але ви сказали, що там півень і курка. Тобто ви – тут, у домі-яйці, і ви – там, поряд з півнем.

М.: Так.

П.: Це – явно умовна цінність, бути поряд з чоловіком. По-друге, логіка: «якщо я організовую, то щоб це було не дуже помітно». Тому що ви сказали, що півень – великий, попереду. Тобто ви хочете сказати, що він повинен мати ілюзію, що він зорганізовує весь дім.

М.: Так. Бабуся говорила, що матріархат повинен бути присутній у сім'ї, але непомітно.

П.: Тут відіграє роль щось національне, менталітет.

М.: Але це повинно бути таємно, чоловік не повинен відчувати, що я ним маніпулюю.

П.: А яйця у вас однакові були б за розміром?

М.: Ні, між дітьми різниця два роки.

П.: Але один – сильніший, а інший – слабший?

М.: Так. Хоча є ситуації, у яких вони міняються ролями. Коли потрібно налагоджувати стосунки – попереду молодша. Якщо потрібно захищати, піклуватися – старша. Молодша донька завжди йде до старшої за допомогою.

П.: Чи постає проблема агресії – у вигляді ревнощів, відстоювання своїх прав, тиску? Чи її не існує?

М.: Я говорила про більший простір тому, що якщо курка буде робити різкі рухи, вона може пошкодити яйце, а це вже мимовільна агресія.

П.: Тобто агресія може провокуватися опосередковано за рахунок незручності і тиску неприйнятних обставин?

М.: Так. Коли мене щось не влаштовує, немає комфорту, затишку, які я люблю, я починаю агресивно себе поводити. Інколи вхожу у стан люті – можу ламати речі, бити посуд (коли ніхто не бачить). Я довго себе стримую, а потім відбувається вибух, який приносить прикрощі усім.

П.: Це породжується безвихідною ситуацією?

М.: Так, мені буває вузько душевно, у душі все ламається, дискомфорт, при якому недостатньо диференціюються його причини.

П.: Можливо, це породжується відсутністю батьківського дому поряд, немає бажаного для вас контакту, далеко рідні люди.

М.: Так. Немає підтримки, допомоги. Інколи – з'являється багато інших елементів, і стає взагалі тісно. Є люди, яких мені легко сприймати, і є – важкі. Коли останні надто часто починають приходити, мій простір обмежується, з'являється агресія.

П.: У такій формі, яка не дуже прийнятна для вас?

М.: Так, це абсолютно не схоже на мене.

П.: Тобто ви виражаєте агресію за необхідністю (не з власної волі), і потім від цього ж і страждаєте.

М.: Так, і намагаюся, щоб цього не бачили.

П.: А коли ви ламаєте речі, відчуваєте полегшення?

М.: Відчуваю провину, хоча є розрядка енергії, я зупиняюсь, і мені погано від скоєного.

П.: Тобто такі регресивні дії виводять якийсь потік енергії?

М.: Так. Але потім мені шкода цю річ, особливо якщо вона належить іншим членам сім'ї. Моя сестра – іншого складу характеру, вона упереджує в собі це. Але у неї більше проблем з оточуючими людьми.

П.: Як до цієї вашої особливості ставляться близькі люди – «півень», «яйця»?

М.: Поблажливо.

П.: Вони роблять з цього певні висновки, адже розуміють, очевидно, що також роблять сюди свій внесок?

М.: Мабуть, розуміють, бо намагаються мене далі не провокувати (принаймні у цю хвилину).

П.: Тобто це призупиняє не лише ваш потік енергії, але й їх також. Вони змінюють звичне ставлення, яке до цього часу ви просто терпіли?

М.: Так.

П.: Це лише на певний час, а далі те саме продовжується?

М.: Можливо.

П.: Усе повторюється, як по хибному колу: проходить час, і знову те саме?

М.: Поки я не працювала над собою у психокорекційній групі. Раніше, коли я ніде не працювала, я могла обирати людей для спілкування, але коли працюєш – не обираєш, а просто будуєш тактику спілкування з ними.

П.: Можливо, тому вас не влаштовує вузький простір, бо в ньому ви швидше будете приходити до такого стану. У вузькому просторі вам ніде усамітнитися для вираження агресії, і вам доводиться прямо виражати її людям – псувати з ними стосунки.

М.: Так.

П.: Ми вийшли ще на одну умовну цінність – ви не бажаєте псувати стосунки з людьми. Умовні цінності – дім, чоловік, діти, щоб чоловік був значимим і щоб у агресивному стані була можливість усамітнитися, не псувати стосунки з людьми, особливо з близькими.

М.: Так, близьким найбільше дістається. З роботи можна просто піти, пославшись на погане самопочуття. Вдома сховатися ніде.

П.: У вашій батьківській сім'ї були присутні ознаки агресії у стосунках і як вони проявлялися?

М.: Напрямую такого не було. Батько вважав, що не можна агресію показувати людям, він завжди багато терпів. Він був керівником і на роботі не дозволяв собі підвищувати голос. Однак дома бувало – як у мене!

П.: Раптом виявили, що є ідентифікація з батьком.

М.: Так, бувало батько «вибухав» з дріб'язкового приводу. Мама вмiла зрозуміти батька і прийняти його таким, який він є. Вона створювала умови, щоб ми не страждали. Фізично нас не карали. Але батько міг бути нестриманим. Зараз я розумію, що його навантажували на роботі. Йому було важче, ніж мені зараз. Тоді був комуністичний режим, і будь-яке слово могло обернутися проблемою.

П.: Ви дуже любили батька?

М.: Для мене і сестри батько був наймудрішою людиною.

П.: Ви тепер несете таку якість?

М.: Мені ця якість подобалася. На роботі він міг терпляче пояснювати одне й те саме по декілька разів. Але коли мені пояснював математику – швидко «вибухав». Мабуть, він хотів нас бачити розумнішими, ніж ми були. Я думала: краще я сама розберусь, і не зверталася до нього по допомогу.

П.: Усе, що ви зараз говорите, відноситься до того, що «батько для мене є ідеалом. Я люблю в ньому не те, що він «вибухав», а його позитивні якості».

М.: Так само я виправдовую і мамині якості. Мені кажуть: ти не встигаєш готувати, дивитися за дітьми. Я відповідаю, що моїй мамі також було важко, але якщо у неї виходило, то вийде і у мене. Мені подобається тип взаємовідносин у моїй батьківській сім'ї.

П.: Тобто тип взаємин також переходить в умовну цінність, на яку ви орієнтуєтесь у житті. У тому, що ви говорите, відчувається певна ідеалізація образу батька, і в негативному аспекті ви б не хотіли до нього доторкуватися.

М.: Я ціную в чоловікові те, що він може бути зі мною терплячим. Я стала черговим яйцем, по його ставленню до мене.

П.: Котрим?

М.: Старшим. Чоловік жартує: старша донька (я), середня і молодша.

П.: А вам у батьківській сім'ї хотілося бути старшою?

М.: Так. Я запитувала батьків: навіщо я вам потрібна була, якщо у вас є донька, дівчинка?

П.: Тобто ви ставили під сумнів свою потрібність? Це означає, що ви передбачали, що батьки хотіли хлопчика.

М.: Я знала про це, чула в сім'ї.

П.: Тому я вам ставила запитання, чи не хотіли б ви бути на місці старшої дитини у батьківській сім'ї. Фактично ви відповіли, що хотіла б. Тому що якщо ви народилася б першою дівчинкою, то точно були б бажаною. А якщо – другою після сестри, то передбачаєте, що очікували на хлопчика. І для психіки – дуже ущемлена, що я була не бажаною.

М.: Так. Хоча мама розповідала мені, що батько цілий рік святкував моє народження. Тато вважав, що з народженням другої дитини перша для батьків відходить на задній план, потрапляє у емоційну депривацію. І щоб сестра не відчула себе ущербною, він намагався більше її підтримувати, тому що мені і так усе дістається. І я батька якось запитала: ти мене взагалі-то любиш? І він відчув, що «переборщив».

П.: Ми вийшли на факт нереалізованого бажання бути найстаршою дитиною.

М.: Батьки намагалися створити гармонію. Зараз із сестрою і братом тісні емоційні стосунки. Але є ці явища, не забулися.

П.: Все це існує паралельно. Те, що ви у своїй актуальній сім'ї є найбільшим яйцем, означає, що відбувається реалізація незавершених справ дитинства, окрім того, ви маєте певну пріоритетність в очах чоловіка. Дружина для нього на першому місці, а потім уже діти.

М.: Так. Те, чого мені не вистачало в батьківській сім'ї, я зараз сама для себе створила. О, я зрозуміла, чому першою вийшла заміж!

П.: Відбувається компенсація. Для несвідомого немає нерозв'язаних задач – бажане стало дійсністю.

М.: Інколи дуже подобається, коли усе роблять за тебе, компенсують тобі те, від чого страждала. А інколи хочеться самостійності, щоб не бути ні під цією опікою.

П.: За глибинними цінностями ця «середмість» (посеред дітей) не влаштовувала, тому що виникає питання: чи потрібна я, друга дівчинка у сім'ї? Ви пояснюєте, що батько намагався компенсувати, щоб не була ущемлена перша дівчинка. Але він же її теж любив?

М.: Батько розповідав, що мене усі брали на руки, цілували, я вмiла цікаво розмовляти. І він вирішив компенсувати. Я залишилася дещо «за бортом», хоч усі милувалися мною.

П.: Тобто усі невіршені у батьківській сім'ї проблеми перейшли у вашу сім'ю. І так змодельовалася ситуація, що ви тепер старша дитина, чоловік опікає вас як дитину. А коли б чоловік перестав виявляти таку опіку, то що?

М.: Зараз, після психокорекції, думаю, стану спокійнішою. Намагатимусь ставати самостійною. Раніше була агресія, невдоволення, а нерідко і депресія.

Таким чином завдяки взаємодії з предметною моделлю протагоніста М. ми мали змогу пізнавати її *суб'єктні характеристики*. Іншими словами, об'єктне відношення «суб'єктивується» і може виражатися, за нашим припущенням, лише в символічних характеристиках. Робота протагоніста М. доводить, як одні й ті самі «фізично-предметні знаки» набувають різного символічного змісту. Для М. виявилось замало «яєць» («дітей»), вона привнесла ще й «середнє» (якою сама була в сім'ї), хоча за логікою розповіді воно

мало б бути найбільшим, і в цьому реалізуються приховані бажання бути найстаршою у сім'ї (тобто першою дитиною).

Можна дійти **висновку**, що саме об'єктні відносини «осуб'єктивують» предмет, який сприймається особою, перетворюючи його на об'єкт завдяки власному ставленню, а не «об'єктивують» суб'єкта. Якщо звернутися до емпіричного матеріалу, то його провідною характеристикою є діалогічність. Саме діалог дозволяє спрямувати процес роботи з предметом в адекватне бажаному пізнанню русло. Психолог у ході взаємодії з протагоністом М. користується таким поняттям, як «умовні цінності». Це фактично презентанти характерологічних якостей лібідних первинних об'єктів, з якими відбувалася ідентифікація М. Окрім того, емпіричний матеріал доводить вірність твердження М. Кляйн, що існує зв'язок між агресією і тривогою (див. діалог з М.): *подавлена агресія породжує тривогу*. «Тривога і почуття провини виникають впродовж першого року життя дитини..., в цих тривогах агресія і захисти проти неї відіграють першорядну роль» [2, с.422].

Аналіз емпіричного матеріалу також доводить, що агресія пов'язана з тенденцією «до смерті». Наприклад, М. вважала, що «її яйце» зовсім відсутнє в предметній моделі. Емпіричний матеріал також переконує, що первинні об'єкти (батько М.) породжують не лише почуття любові та ніжності, але й деструктивні імпульси, що доводить існування взаємозв'язку між агресією і лібідо.

Резюме. В даній статті розглядається проблема об'єктних відносин в контексті глибокої психології, можливості їх пізнання методом активного соціально-психологічного навчання. Автор розкриває поняття об'єктних відносин і обґрунтовує необхідність пізнання даного феномена для практичної діяльності психолога. В статті аналізується практична робота з використанням одного з методів АСПО («предметна модель») з метою дослідження проявлення закономірностей об'єктних відносин в глибокій психології.

Ключевые слова: об'єктні відносини, активне соціально-психологічне навчання, влечення «к смерті» і «к життя», архетипна символіка.

Resume. This article analyses the problem of the object relations within the context of a depth psychology, and the possibilities of their cognition through an active social-psychological training. The author opens the concept of object relations and justifies the need for the cognition of this phenomenon for psychologist's practical work. The article analyzes practical work using one of the method "ASPO" (object model) in order to study patterns of object relations in depth psychology.

Key words: object relations, active social-psychological training, death instinct and life instinct, archetypal symbolics.

Література:

1. Глузман О. В. Агресія та її глибинно-психологічні джерела: навч. посіб. / О. В. Глузман, А. Е. Мелоян, Л. Г. Туз. – К. : Освіта України, 2006. – 256 с.
2. Кляйн М. Развитие в психоанализе / М. Кляйн, С. Айзекс, Дж. Райверш: сост. и науч. ред. И.Ю. Романов. – М. : Академический проект, 2001. – 512 с.
3. Лапланш Ж. Словарь по психоанализу / Ж. Лапланш, Ж.-Б. Понталис: пер. с франц. Н.С. Автономовой. – М. : Высш.шк., 1996. – 623 с.
4. Фрейд З. Влечения и их судьба /З.Фрейд. – М. : ЭКСМО-ПРЕСС, 1999. – 432 с.
5. Яценко Т. С. Основи глибокої психокорекції: феноменологія, теорія і практика: Навч. Посіб /Т.С.Яценко. – К. : Вища шк., 2006. – 382 с.
6. Яценко Т. С. Теорія і практика групової психокорекції: Активне соціально-психологічне навчання: Навч. посіб /Т.С.Яценко. – К. : Вища шк., 2004. – 679 с.

ТРАВМІВНІ ПЕРЕЖИВАННЯ ДИТИНСТВА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ПРОБЛЕМИ СУБ'ЄКТА

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку українського суспільства потребує надання психологами висококваліфікованої психологічної допомоги людям у подоланні складних життєвих ситуацій, вікових та інших видів криз, вирішенні особистісних проблем та нівелюванні деструктивних тенденцій в поведінці, що заважають процесу адаптації особистості до умов життя. Стаття присвячена дослідженню глибинних аспектів психіки суб'єкта, зокрема впливові травмівних переживань дитинства, на формування особистісної проблеми суб'єкта. Поза увагою дослідників довгий час залишався глибинно-психологічний ракурс розуміння ролі травмівних переживань дитинства, пов'язаних з едіповою залежністю, на формування психіки суб'єкта. Дане дослідження спрямоване на розширення розуміння детермінант особистісної проблеми суб'єкта та можливостей послабити, знівелювати її деструктивні наслідки. Деструкції психіки, які сформувались в ранньому дитинстві під впливом травмівних переживань, за умови невідкоригованості, чинять деструктивний вияв в поведінці особистості. Тому вагомим для психологів, вихователів є розуміння значущості ранніх дитячих переживань та їх впливу на особистісне становлення особистості, з метою послаблення, нівелювання деструктивних тенденції психіки, що сприятиме процесу адаптації суб'єкта.

Мета статті полягає у дослідженні впливу травмівних переживань дитинства, пов'язаних з едіповою залежністю, на формування особистісної проблеми суб'єкта.

Виклад основного матеріалу. Термін «переживання» в науковій літературі трактується як «емоційно забарвлений стан і явище дійсності, яке безпосередньо представлене у свідомості суб'єкта і є для нього подією власного життя» [3, с. 270]. Наукові дослідження поняття «переживання» відображені у роботах Ф. В. Бассіна, Ф. Ю. Василюка, В. К. Вілюнаса, О. М. Леонтьєва, Л. С. Рубінштейна та інших. Окреслимо характерні особливості переживання: по-перше, будь-який емоційно забарвлений стан або явище дійсності, яке переживає суб'єкт, безпосередньо представлене в його свідомості і є для нього значущою подією його життя; по-друге, наявність прагнень, бажань, які становлять собою в індивідуальній свідомості процес вибору особою мотивів та мети її діяльності, які сприяють усвідомленню ставлення суб'єкта до подій, що відбуваються в його особистому житті; по-третє, форма активності, дає змогу суб'єкту у складних життєвих ситуаціях пережити емоційно тяжкі, травмівні події його життя. Перенесення суб'єктом емоційно навантажених, значущих життєвих ситуацій здійснює травмівний вплив на його психіку. Науковці наголошують на взаємозв'язку переживання з психологічною травмою, яка тлумачиться як глибинне переживання суб'єктом травмівного психологічного досвіду, обумовленого вагомими подіями його життя та ранніми фіксаціями дитячого періоду. Поняття психологічної травми, її роль у формуванні переживань особи, вплив на психічний стан суб'єкта відбито у концепціях К. Абрахама, Ч. Райкрофта, О. Ранка, З. Фрейда та інших. У психоаналізі виокремлюють поняття «інфантильна травма» – «травма, яка мала місце в період дитинства, й згодом стала причиною розвитку невротичного симптомокомплексу» [4, с. 202]. Передумовами виникнення інфантильної травми є окремі ізольовані переживання (смерть, утрата значущого об'єкта); тривалі переживання, такі як сепарація, тобто відділення дитини від матері у період немовляти (Дж. Боулбі, Д. Віннікот, М. Малер та інші); депривація, або брак любові, турботи з боку матері, чи її довготривала фізична відсутність (Дж. Боулбі, Д. Віннікот та інші); жорстке домашнє виховання; особливості сімейних взаємостосунків у дитинстві, або гіперопіка чи відчуження з боку батьків (І. В. Доброгаєва, С. В. Ковальов, П. Ф. Лесгафт, Л. Ф. Обухова, Т. М. Титаренко та інші); родинна депривація (діти, що виховуються в закладах інтернатного типу) (Р. Дрейкурс, І. В. Дубровіна, О. Б. Кізь, Г. М. Лялюк, В. С. Мухіна, А. М. Прихожан та інші). Викладене вище переконує, що існує тісний взаємозв'язок між психологічною травмою, що зумовлена фіксаціями раннього дитячого періоду, та ранніми значущими переживаннями суб'єкта, пов'язаними з особливостями дитячо-батьківських стосунків, специфікою виховання тощо.

До травмівних переживань дитинства можна віднести: розлучення батьків, смерть одного із батьків, перебування дитини в інтернаті через позбавлення батьків батьківських прав тощо. Умови